

Dan PRODAN

RĂZBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NAȚIONALĂ ROMÂNEASCĂ VĂZUT DE COLONELUL ALEXANDRU I. LUPAȘCU - STEJAR

Cuvinte - cheie: *carte de analiză, Războiul pentru Întregirea Națională românească, 1916 - 1918, jertfe și eroi români, victorii românești în 1917, problema răspunderilor și a vinovățiilor de război.*

Primul Război Mondial, Marele Război, a generat, printre altele, și o istoriografie specifică pe măsură, cu câteva mii de titluri. Încă din a doua jumătate a anului 1918, în lume și în România, contribuții punctuale sau lucrări generale au încercat să descrie, să explice, să justifice, să identifice cauze, motive, tabere în luptă, strategii, tactici, planuri de campanie, atacuri, contra-atacuri, arme, acuzații, armistiții, tratate de pace, urmări ale conflagrației mondiale. Primul deceniu interbelic a fost, așadar, și un timp al manifestărilor istoriografice ale Primului Război Mondial, cu valori științifice - morale - cetățenești inegale, de la tipărituri cu câteva pagini la monografii și sinteze, valabile încă și astăzi, în linii generale, după un secol de la încheierea conflagrației.

Din această categorie de contribuții¹ face parte și lucrarea colonelului Alexandru I. Lupașcu - Stejar², *Din războiul României. Divizia a 9-a și regimentul 3 artilerie în Dobrogea - 1916. Divizia a 10-a și regimentul 3 artilerie la Mărășești - 1917. În lumina adevărului. Lucrare critică științifico - morală*, București, Tipografia Serviciului Geografic al Armatei, 1921, 415 p. Ea poate fi încadrată în grupa lucrărilor care descriu traseul de luptă al unei mari unități (divizie și regiment de artilerie atașat) în anii 1916 - 1918, scrisă, în acest caz, de comandantul regimentului. Astfel, viziunea se conturează de la “mic” la “mare”, de la colonelul artilerist către generalul infanterist, de la sprijinul acordat de tunar pedestrașului care atacă, contra-atacă sau se apără cu baioneta la modul cum înțelege infanteristul să-l integreze pe artilerist în planul general de acțiune militară în sectorul de front stabilit. Valul de tipărituri, apărute uneori chiar în târguri de provincie, la tipografii obscure, expun propriile puncte de vedere ale autorilor, ofițeri și generali de carieră, referitoare la evenimentele militare la care au participat direct, în prima sau în a doua linie de luptă. Găsim în ele pagini de fină și

¹ Dan Prodan, “O istorie militară românească din 1930 a Primului Război Mondial”, în AMS, XIII, 2014, Botoșani, pp. 276 - 282.

² Născut la 9 februarie 1871, elev al Școlii militare la 19 iulie 1892, sublocotenent de artilerie la 10 iulie 1894, locotenent la 8 aprilie 1897, căpitan la 10 mai 1906, maior la 1 noiembrie 1913, decorat cu două medalii în 1913 (în *Anuarul armatei române pe anul 1916 (Cuprinzând mutațiile ofițerilor până la 1 iulie 1916 inclusiv)*, București, Atelierele Grafice “Universala” I. Ionescu, 1916, p. 629), locotenent - colonel la 1 noiembrie 1916, colonel la 1 septembrie 1917, retras din armată la 1 aprilie 1918.

obiectivă analiză strategică, tactică, psihologică, dar și paragrafe pline de subiectivism, invidie, dușmănie, ură.

Autorul nu era un anonim în istoriografia militară; a scris anterior și alte contribuții de specialitate, dar cu valoare științifică inegală:

- *România și Neamul românesc, în legătură cu statele și popoarele vecine sau conlocuitoare. Studiu istorico - politico - militar*, București - Galați, 1908³;
- *Studiu asupra soldelor în armată*, în *Revista Armatei*, 1908;
- *Pentru sufletul și inima soldaților noștri*, ed. I, 1911, ed. II, 1913;
- *Forța morală*, 1913;
- *Spre forța morală?*, 1913;
- *Din fugă la Constantinopol*, 1913;
- *Barbarii..., Sălbatecii..., Bestiile umane..., 1914;*
- *“Răspunderile” D-lui General Averescu*, 1919;
- *Înaintările și comanda în armată înainte, în timpul și după războiu*, 1919;
- *Nevinovat. Cazul Colonelului Sterea Constantin din Geandarmieria Rurală, în fața Curții Marțiale a Corpului 2 armată*, 1921.

Motto-ul cărții dezvoltă concepția autorului despre adevăr, moralitate, civism, minciună, datorie, egoism, regăsită în Cuvântul - înainte, desprinsă parcă din învățămintele cronicarilor moldoveni din evul mediu: “Când descrii faptele de războiu, menite să treacă în istorie, spune adevărul și numai adevărul! 1). Pentru că din aceste fapte, armata și țara trebuie să tragă învățăminte bune și solide pentru viitor. 2). Pentru că e mare păcat și mare primejdie, ca prin descrierea neadevărată a faptelor de războiu, să se ridice incapabilii și lașii, în locul celor bravi și capabili, care prin jertfa sănătății și a sângelui lor și-au făcut complect și sublim datoria; iar păcatul este și mai mare pentru acela care spune neadevărul intenționat și cu scopul egoist de a se ridica pe sine și pe ai săi!”⁴.

Dedicația cărții este emoționantă, civică, mobilizatoare, cu deplină recunoștință la adresa eroilor români ai Războiului de Întregire Națională. Observăm deja un tipar al disciplinei naționale recuperatorii și al cultului eroilor, în continuă consolidare sub înalt patronaj regal: *“Memoriei eroilor regimentului 3 artilerie de câmp; ai diviziilor a 9-a și a 10-a, din care a făcut parte în timpul războiului acest glorios regiment și ai întregii armate române - ofițeri și trupe - morți pe câmpurile de luptă și pe zonele de refacere în anii 1916 - 1917 / 18,*

³ Autorul a susținut necesitatea afilierii externe la un puternic sistem de alianțe europene, conjugată cu dezvoltarea bazei interne economico - militare, pentru realizarea crezului politico - național românesc, **formarea României Mari**: *“Numai astfel ar putea ea (România - compl. DP) spera să-și atingă idealurile, recâștigându-și cândva ceea ce în mod atât de arbitrar i s-a luat”* (p. 232, apud *Istoria militară a poporului român*, vol. V, 1878 - 1918, Editura Militară, București, p. 238; 873).

⁴ Alexandru I. Lupașcu - Stejar, *Din războiul României. Divizia a 9-a și regimentul 3 artilerie în Dobrogea - 1916. Divizia a 10-a și regimentul 3 artilerie la Mărășești - 1917. În lumina adevărului. Lucrare critică științifică - morală*, București, Tipografia Serviciului Geografic al Armatei, 1921 (415 p.), p. 5.

*precum și în dureroasa captivitate, vărsându-și sângele lor scump și generos, pentru dezrobirea și întregirea neamului românesc și întemeierea României Mari - închin cu admirațiune și respect această lucrare”*⁵.

Divizia 9 Infanterie (D. 9 I.) și Regimentul 3 Artilerie de câmp (R. 3 A.)⁶, subordonat primeia, au participat la campania militară din Dobrogea, din august - decembrie 1916. Ulterior, în 1917, Divizia 10 Infanterie (D. 10 I.) și R. 3 A., atașat marii unități, au luptat la Mărășești, în vara crucială a Războiului de Întregire Națională românească. În cadrul R. 3 A., comandat de colonelul Condeescu Nicolae, subordonat D. 9 I., condusă de generalul Basarabescu Ion, maiorul Lupașcu Alexandru a condus divizionul I, participând la luptele de la Turtucaia și Silistra (august 1916). Capitularea fortificației Turtucaia (24 august 1916), înfrângerea, panicarea și retragerea D. 9 I. și R. 3 A. către Silistra⁷ l-au determinat pe Al. Lupașcu să analizeze cauzele și să stabilească răspunderile de comandament ale eșecului trupelor românești: generalul Aslan Mihail, comandantul Armatei a 3-a; generalul Basarabescu Ion, comandantul D. 9 I.; generalul Teodorescu Constantin, comandantul garnizoanei Turtucaia; colonel Condeescu Nicolae, comandantul R. 3 A.; general Zaiionciovski Andrei Medardovitovici (grafiat: *Zoianciovski* de către autor!), comandantul corpului de armată rus, cantonat la Cobadin⁸. În acele condiții grele, maiorul Lupașcu a fost numit comandant *ad-interim* al R. 3 A., după retragerea nejustificată a colonelului Condeescu Nicolae în spatele frontului.

Au urmat luptele din zona riverană malului drept al Dunării inferioare, dintre Silistra - Cernavodă, dintre 30 august - 8 septembrie 1916, în care combatanții D. 9 I. și tunarii R. 3 A. au avut un rol important în întârzierea ocupării sudului Dobrogei de către inamic⁹. Ulterior, unitățile militare amintite au intrat în repaus și refacere în localitatea Ivrinez, între Rasova și Medgidia¹⁰. R. 3 A. a primit ordinul de a se deplasa în zona Muratanului Mare, unde a ocupat poziții de luptă împotriva iminentei ofensive inamice¹¹. Maiorul Lupașcu a concluzionat că *“mai cu seamă în prima perioadă a războiului nostrum, din toate cele ce personal am văzut și am observant, în general războiul a fost făcut mai mult de către ofițerii cei*

⁵ *Ibidem*, p. 3.

⁶ A fost înființat și a primit drapelul de luptă în 1860, după unificarea armatelor din Moldova și Țara Românească într-o singură armată națională românească. A fost decorat cu Crucea “*Trecerea Dunării*” la 5 octombrie 1878. A primit drapel nou de luptă la 10 mai 1902. În 1916 avea 7 baterii de artilerie, dintre care 4 cu efective și dotare normale, “*de război*”, 2 cu efective și dotare reduse și 1 cu efective și dotare “*de depozit*”. A intrat în dotarea Diviziei 9 Infanterie în 1916, ulterior a Diviziei 10 Infanterie în 1917 (în *Anuarul armatei române pe anul 1916 (Cuprinzând mutațiile ofițerilor până la 1 iulie 1916 inclusiv)*, București, Atelierele Grafice “Universala” I. Ionescu, 1916, p. 348).

⁷ *Istoria militară a poporului român*, vol. V, 1878 - 1918, Editura Militară, București, 1988 (936 p.), pp. 416 - 431.

⁸ Alexandru I. Lupașcu - Stejar, *op. cit.*, pp. 63 - 118.

⁹ *Ibidem*, pp. 124 - 166.

¹⁰ *Ibidem*, pp. 167 - 168.

¹¹ *Ibidem*, pp. 169 - 186.

mai mici, adică de comandanții unităților de luptă, de subalternii lor, și numai în al doilea rând de comandanții marilor unități și de serviciile lor de stat major”¹².

Rezultatul nefavorabil al luptelor din zona lacului Tekirghiol (6 - 8 octombrie 1916) a silit D. 9 I. și R. 3 A. să se retragă către nord¹³, autorul observând că *“ziua de 8 octombrie 1916 a fost ultima zi de rezistență serioasă a diviziei a 9-a – ca și a diviziei a 19-a – iar în zilele următoare, numai încercări nereușite de rezistență”*¹⁴. Respinse după rezistența de la sud de localitatea Valul lui Traian¹⁵ și de la SE de Caramurat (10 octombrie 1916¹⁶), cele două unități militare s-au regrupat în zona Dăeni - Ostrov, la N de Hârșova, la 12 octombrie 1916¹⁷. În perioada următoare, 13 - 15 octombrie 1916, subunități ale D. 9 I. și R. 3 A. au ajuns la Măcin, urmând drumul de pe malul estic al Brațului Măcin al Dunării inferioare¹⁸. Apoi, prin Ghecet (*trecătoare, vad*, în limba turco - osmană) au traversat la Brăila, *“unde se retrag toate trupele române din Dobrogea”* și unde locuia familia colonelului Condeescu Nicolae, cum a notat, ironic, autorul¹⁹. Acolo, la Brăila, a aflat maiorul Lupașcu, din paginile *Monitorului Oficial al României*, că a fost decorat cu medalia *“Coroana României”* cu spade, în grad de ofițer, recunoaștere onorifică ce era inferioară, în concepția autorului, *“înaintărei excepționale la care fusesem propus prin raport special, de către șefii mei erarhici”*²⁰, la gradul de locotenent colonel.

În perioada 16 octombrie - 6 noiembrie 1916, R. 3 A. s-a refăcut, în limita posibilităților umane și material disponibile, în zona Brăila, iar autorul, maiorul Lupașcu, a fost mutat de la comanda *ad - interim* a unității de artilerie la conducerea divizionului de 87 mm, din structura D. 19 I., cu garnizoana la Făurei, la dispoziția grupului de reorganizare general Rașcu²¹, ceea ce a stârnit nedumerirea și indignarea autorului, dublate cu aversiunea față de generalul Scărișoreanu Constantin, comandantul D. 9 / 19 I., autorul transferului de comandă²². În săptămânile următoare, 7 noiembrie 1916 - 22 ianuarie 1917, R. 3 A. sub comanda lt. col. Miclescu Victor, subordonat D. 9 / 19 I., a luat parte la luptele de pe râul Neajlov, apoi s-a retras în zona sa de refacere din Moldova, la Vulturești, jud. Vaslui.

Autorul, avansat în cele din urmă locotenent - colonel, comandantul divizionului de 87 mm, a fost plasat la dispoziția / în rezerva Marelui Cartier General al armatei române. Ulterior, lt. col. Lupașcu s-a evacuat la Bârlad, la 5

¹² *Ibidem*, p. 186.

¹³ *Ibidem*, pp. 186 - 238.

¹⁴ *Ibidem*, p. 238.

¹⁵ *Ibidem*, pp. 239 - 247.

¹⁶ *Ibidem*, pp. 247 - 261.

¹⁷ *Ibidem*, pp. 262 - 267.

¹⁸ *Ibidem*, pp. 267 - 274.

¹⁹ *Ibidem*, p. 273.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, p. 278.

²² *Ibidem*, pp. 278 - 281.

decembrie 1916, prin Brăila, cu partea sedentară a R. 3 A.²³. În orașul dunărean, „mi s-a făcut cunoscut că fusesem înaintat la gradul de Locot. Colonel pe ziua de 1 Noiembrie 1916. Prin noua ordine de bătaie a armatei, Marele Cartier General m-a numit comandant al regimentului 3 artilerie de camp, dându-mi-se astfel satisfacțiunea la care aveam dreptul; iar după alte 2 luni și în urma reclamațiunei mele sprijinită pe acte, M.S. Regele a binevoit să-mi confere ordinal militar Mihai Viteazul, pentru activitatea și conduita mea în timpul luptelor din Dobrogea”²⁴. În sfârșit, o recunoaștere tardivă a valorii de comandant pe câmpul de luptă. În sfârșit, o victorie în conflictul tacit, mocnit, cu rivalul doar ierarhic superior, colonelul Condeescu Nicolae.

Campania militară a anului 1916 a fost dezastruoasă pentru armata română²⁵. Această realitate tragică a avut multiple cauze. Una dintre ele a fost incapacitatea de comandă, clacarea și retragerea nejustificată din fața inamicului a unor ofițeri superiori, la nivel de batalion, divizion sau regiment. Din acest punct de vedere, cartea este și un rechizitoriu militar, tactic, la adresa colonelului Condeescu Nicolae, comandantul *de jure* a R. 3 A., și a altora ca el. Acesta a fost caracterizat de autor ca fiind incapabil pentru exercitarea funcției, fricos, laș, superficial profesional, intrigant, întotdeauna în spatele frontului și niciodată în prima linie, acolo unde prezența personală a comandantului este un puternic imbold la organizarea și desfășurarea fluentă a unei apărări / ofensive / contra-atac și a obținerii unei victorii locale tactice.

A urmat o binemeritată, necesară și urgentă perioadă de refacere a R. 3 A. în iarna foarte grea și geroasă 1916 - 1917 și în primăvara capricioasă care a urmat, într-un orizont existential caracterizat prin lipsuri, foamete, nesiguranță, tifos, incertitudine, orgolii, eșecuri, resentimente ... Dar speranța moare ultima ... Iar în cazul României limitată teritorial la Moldova dintre Carpații Orientali și Prut, cu o capitală de război la Iași supra - aglomerată, agitată, instabilă, flămândă, bolnavă de tifos, speranța nu a murit!²⁶

Cu ajutorul Misiunii militare franceze în România, condusă de bonomul, clarvăzătorul, hotărâțul, energicul general Henri Mathias Berthelot, armata română a renăscut, cu uriașe eforturi, sacrificii, jertfe, renunțări, sudoare, sânge, din propria-i cenușă! Asemenea R. 3 A., comandat de lt. col. Lupașcu Alexandru, de la 23 ianuarie 1917, numit cu ordinul de zi nr. 490 al Marelui Cartier General²⁷. R. 3 A. a fost reorganizat în 3 divizioane cu câte 3 baterii de 75 mm fiecare, plus o baterie de 53 mm. Total, 10 baterii, în cadrul D. 10 I. condusă de colonelul, ulterior

²³ *Istoria militară a poporului român*, vol. V, 1878 - 1918, Editura Militară, București, 1988, pp. 431 - 435.

²⁴ Al. I. Lupașcu - Stejar, *op. cit.*, p. 286.

²⁵ *Istoria militară a poporului român*, vol. V, 1878 - 1918, Editura Militară, București, 1988, pp. 497 - 505.

²⁶ *Historia Special, 1916 - 1918: România în refugiu*, an VI, nr. 18, martie 2017, București; Grigore Procopiu, *Parlamentul în pribegie. 1916 - 1918. Amintiri, note și impresii*, ediție și studiu introductiv de Daniel Cain, Editura Humanitas, București, 2018, 272 p.

²⁷ Al. I. Lupașcu - Stejar, *op. cit.*, p. 287.

generalul Henric Cihoski, din Corpul 5 I., comandat de generalul Ioan Istrati, în componența Armatei I, sub ordinele generalului Constantin Cristescu²⁸.

Dar au fost și clipe mărețe, de împlinire sufletească, profesională, care au compensat momentele și zilele triste, amare din lunile războiului: *“Pe la începutul lunii aprilie 1917, fusesem chemat la Palatul Regal din Iași, pentru a primi din mâna M. Sale Regelui, ordinal militar “Mihai Viteazul”. În momentul în care, plin de o părintească bunătațe, îmi prindea cruciulița lui “Mihai Viteazul” pe piept, M.S. Regele - surâzând, cu un surâs ce trăda o mâhnire ascunsă - îmi spuse: – D-ta n-ai pierdut tunurile pe câmpul de luptă! (...)La începutul lunii iunie <1917>, ofițerii regimentului <3 A.> (...) au asistat la o aplicațiune cu arme combinate și focuri de artilerie reale (...). În ziua de 19 iunie <1917> și-a executat și regimental 3 artilerie tragerile de războiu, care au constituit coronamentul instrucțiunii noastre în regiment. Tragerile s-au executat la perfecțiune, în prezența generalului Berthelot. (...) În prezența M.S. Regelui, a A.S.R. Principele Carol și cu toate onorurile cuvenite, Generalul Scerbacev, comandantul trupelor ruse de pe frontal român, a decorat personal câțiva ofițeri români, între cari m-a decorat și pe mine cu ordinal “Sf. Vladimir”, cl. a IV-a, cu spade și fundă. (...)”*²⁹.

La 23 iulie 1917, R. 3 A. a primit ordin să se deplaseze pe frontul din sudul Moldovei, în zona Mărășești - “La Răzoare”, unde a ajuns la 30 iulie³⁰. La 1 august, unitatea de artilerie a ocupat poziție de luptă la N. Panciu, între satele Movilița și Diocheți³¹. Lt. col. Lupașcu Alexandru a lămurit împrejurările luptelor din zona cotelor 334 m - 339 m - 278 m, din regiunea Chicera - Panciu, la sfârșitul cărora luptătorii români au evitat ruperea frontului de către violenta ofensivă germană, dar nu au reușit să reocupe cota 334 m și să o păstreze, în contextul sângeroaselor lupte³² din respectivul segment de front³³. La 2 august 1917, artileria R. 3 a intervenit cu energie și a respins atacul diviziilor germane, care au atacat sistematic frontul apărat de D. 14 I. rusă³⁴. În ziua următoare, 3 august, atacul german asupra frontului D. 10 I. a fost respins și prin tragerile de baraj de artilerie ale R. 3³⁵. Pe 4 - 5 august, în sectorul de front al D. 10 I. și R. 3 A. s-au executat trageri de artilerie succesive sau simultane asupra pozițiilor și tranșeelor germane³⁶.

Colonelul Lupașcu a polemicizat în cartea sa cu generalul Cihoski Henric, care a editat 2 broșuri de justificare a comportamentului D. 10 I. în luptele de pe front, în perioada 24 iulie - 5 august³⁷ și 6 august 1917³⁸. Comandantul R. 3 A. a

²⁸ *Ibidem*, pp. 287 - 292.

²⁹ *Ibidem*, pp. 290 - 292.

³⁰ *Ibidem*, pp. 293 - 299.

³¹ *Ibidem*, pp. 299 - 314.

³² *Ibidem*, pp. 315 - 322.

³³ *Istoria militară a poporului român*, vol. V, 1878 - 1918, Editura Militară, București, 1988, pp. 578 - 598.

³⁴ Al. I. Lupașcu - Stejar, *op. cit.*, pp. 322 - 332.

³⁵ *Ibidem*, pp. 332 - 338.

³⁶ *Ibidem*, pp. 338 - 339.

³⁷ Cihoski Henric, general, *Operațiunile diviziei a 10-a dela 24 Iulie la 5 August 1917*, 1919.

analizat critic, pe baza documentelor accesibile și a propriei experiențe de luptă, evoluția confruntărilor militare, urmările acestora, implicații tactice etc.³⁹. Polemica rupea însă firul logic - cronologic al povestirii de război, dând impresia de discontinuitate a expunerii.

În ziua de 6 august s-a desfășurat una dintre cele mai crâncene, sângeroase dar și mai importante lupte de pe frontal românesc din anul 1917⁴⁰. Divizii ale armatei germane au atacat puternic, succesiv, frontul D. 13 I. (comandată de gen. Popescu Ioan) și flancul stâng al D. 10 I. (comandată de gen. Cihoski Henric), în sectorul R. 39 I. (comandat de lt. col. Jippa). Reamintesc că R. 3 A. (comandat de lt. col. Lupașcu Alexandru) era subordonat D. 10 I. Pe la ora 11 dimineața, a precizat autorul, inamicul a rupt frontal D. 13 I. la punctual de legătură dintre R. 47 I. și R. 51 I., în colțul SV al pădurii Răzoare. Imediat, situația frontului fiind foarte critică, gen. Popescu Ioan a ordonat un contra-atac simultan al celor 2 batalioane - rezerva D. 13 I., care unități combative românești au oprit ofensiva germană și au silit dușmanul să se retragă în dezordine către bazele de atac sau aiurea. Tunurile și obuzierele R. 3 A. și ale altor divizioane ale D. 9 I., 13 I., 14 I. au realizat baraje de foc în fața ofensivei germane și a retragerii precipitate, dezordonate, a regimentelor Kaiserului. Pe la ora 13,00, a amintit lt. col. Lupașcu, frontul a fost restabilit, iar contra-ofensiva românească zonală a antrenat și alte batalioane din sectoarele vecine ale frontului, care au avansat victorios până pe linia Dumbrava - Găvanul (cota 151 m), pe la ora 15,00.

Onoarea victoriei din zona Răzoare a aparținut, conform părerii autorului, gen. Popescu Ioan, comandantul D. 13 I., col. Dragu Constantin, șeful Statului Major al D. 13 I., căpitanilor Miclescu Nicolae și Tomescu Mircea, comandanții celor două batalioane din rezerva D. 13 I., ofițerilor și tunarilor R. 3 A. și ai celorlalte divizioane de artilerie participante la eroicele lupte și, evident, ofițerilor, subofițerilor, gradaților, soldaților unităților și subunităților românești participante la decisiva și istorica confruntare⁴¹.

Lt. col. Lupașcu, ofițer de carieră, a analizat obiectiv, pe baza informațiilor deținute și a propriei experiențe de luptă din zilele de 6 - 7 august 1917⁴², caracterul, riscul și consecințele ordinului gen. Popescu Ioan de contra-atac cu rezerva D. 13 I., pe de o parte, ne-susținerea contra-atacului de la Răzoare de către unitățile militare vecine, care ar fi determinat, după părerea autorului, retragerea

³⁸ Idem, *Operațiunile diviziei a 10-a în ziua de 6 August 1917*, 1919.

³⁹ Al. I. Lupașcu - Stejar, *op. cit.*, p. 297.

⁴⁰ *Istoria militară a poporului român*, vol. V, 1878 - 1918, Editura Militară, București, 1988, pp. 598 - 603.

⁴¹ Al. I. Lupașcu - Stejar, *op. cit.*, pp. 339 - 364.

⁴² *Istoria militară a poporului român*, vol. V, 1878 - 1918, Editura Militară, București, 1988, p. 603.

precipitată a germanilor la sud de Focșani, ocuparea orașului de către armata română și fixarea acestui sector de front pe râul Milcov, pe de altă parte⁴³.

La 15 august 1917 punctul de comandă al R. 3 A. a fost bombardat cu proiectile cu gaze asfixiante de către artileria germană, lt. col. Lupașcu salvându-și viața la limită, dar fiind afectat de gazele toxice de luptă⁴⁴. Între 16 august - 9 septembrie 1917, R. 3 A., prin Divizionul I, comandat de lt. col. Mavrodin Vasile, a participat activ la lupta de la Muncelu⁴⁵, la NV Panciu, sector al frontului unde comandamentul german a planificat un puternic atac pentru a rupe apărarea românească la punctual de legătură între Armata I și Armata II, a întoarce frontul A I din valea Siretului și a invadea S. Moldovei. Planul tactic german, ofensiva inamică au fost respinse de rezistența și contra-ofensiva românească până la mijlocul satului Muncelu, unde batalioanele românești s-au consolidat în tranșee⁴⁶. În paralel, artileria D. 10 I. a fost reorganizată tactic, pentru eficientizarea pozițiilor de luptă și a combativității. La 1 septembrie 1917 lt. col. Lupașcu a fost avansat la excepțional, la recomandarea gen. Eremia Grigorescu, la gradul de colonel. Dar starea de sănătate a valorosului ofițer s-a deteriorat, fiind evacuat de urgență la Spitalul Militar "Sf. Spiridon" din Iași⁴⁷.

Merită să reproduc aici propunerea de avansare scrisă de gen. Eremia Grigorescu, care dovedește spiritul fin de observație, obiectivitatea și criteriile profesionale de evaluare ale comandantului Armatei I:

"15 / IX / 1917

De când mă găsesc pe frontal de luptă, am avut ca bază pentru notarea ofițerilor, în prima linie capacitatea de a-și conduce trupa în fața vrăjmașului, curajul, inițiativa și ca curonament al acestor calități, randamentul în urma luptelor.

N-am considerat detaliile de conducere administrative a unității, ca un factor hotărâtor al aprecierii.

Locot. Colonel Lupașcu a dovedit pe câmpul de bătaie toate calitățile enumerate mai sus, și-l cunosc și ca un artilerist de frunte, de care avem mare nevoie astăzi mai ales și de aceea îl propun cu insistență a fi înaintat la rândul său, evitând astfel a deprima un element de nădejde, un excelent commandant de regiment, destoinic a comanda în perfecte condițiuni o brigadă.

*Comandantul Armatei I-a,
General Grigorescu"*⁴⁸

⁴³ Al. I. Lupașcu - Stejar, *op. cit.*, pp. 365 - 372. O retrospectivă a luptelor în *Historia Special, 1917 – anul în care am fost lei: Mărăști, Mărășești, Oituz*, an VI, nr. 19, iunie 2017, București.

⁴⁴ *Ibidem*, pp. 377 - 381.

⁴⁵ *Istoria militară a poporului român*, vol. V, 1878 - 1918, Editura Militară, București, 1988, pp. 603 - 604.

⁴⁶ *Historia, Kaiserul împotriva Regelui. Septembrie 1917. Vizita lui Wilhelm al II-lea în România ocupată*, an XVII, nr. 189, octombrie 2017, București.

⁴⁷ Al. I. Lupașcu - Stejar, *op. cit.*, pp. 381 - 388.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 414.

Toamna și iarna care au urmat au adus încetarea luptelor pe frontal din S. Moldovei⁴⁹, dislocări ale divizioanelor R. 3 A., armistițiul de la Focșani, noi evoluții în cariera colonelului Lupașcu. Astfel, la 14 ianuarie 1918, autorul a fost mutat de la comanda R. 3 A. la șefia Serviciului artileriei de la Comandamentul General al Etapelor, unde a activat până la 1 aprilie 1918, când s-a retras din armată la cerere⁵⁰. Decizie ne-explicată în carte, dar presupusă de cititorii atenți, controversată în sine, în condițiile în care artileria și armata română mai avea nevoie de serviciile profesionale ale colonelului Lupașcu, când acesta putea să avanseze general de brigadă la arma artilerie, cum a ajuns, de exemplu, incompetentul colonel Condeescu Nicolae, șeful incomod și ranchiunos al autorului, promovat “*general, comandant superior al școalelor de aplicație și tragere a artileriei și decorat cu atâtea ordine de războiu*”⁵¹.

Despărțirea colonelului Lupașcu de colaboratorii și subordonații săi a fost emoționantă, printr-un motivant, recunoscător și cavaleresc ordin de zi⁵². Autorul s-a achitat de “*Datorii scumpe de onoare și conștiință*”, enumerând pe toți subordonații pe care i-a propus pentru avansare în grad și decorare cu diferite ordine și medalii, pentru faptele lor de vitejie pe câmpul de luptă în perioada august 1916 - octombrie 1917⁵³.

“*Încheind această lucrare, a concluzionat autorul, în care m-am silit din toate puterile mele să spun numai adevărul și să fiu cât mai drept, rămân cu sufletul senin, liniștit și mulțumit și cu conștiința perfect împăcată că prin aceasta mi-am împlinit o scumpă datorie către conștiința mea și am adus încă un serviciu Armatei, Țarei și Regelui!*”⁵⁴.

Lucrarea lui Al. Lupașcu este o carte de memorii / jurnal de război a/al autorului. Ea este, de asemenea, o istorie a R. 3 A. și, colateral, a D. 9 I. / D. 10 I. între 1916 - 1918. Scrierea este, într-un orizont geo - temporal mai larg, o contribuție la istoria participării armatei române la Primul Război Mondial⁵⁵. Reamintind atitudinea autorului că “*Nu stă în educațiunea, caracterul și obiceiurile mele de a mă lăuda pe mine însu-mi, dar stă în caracterul și obiceiul meu de a-mi reclama drepturile morale, atunci când sunt convins că le am*”⁵⁶, cartea colonelului Al. Lupașcu este o lucrare polemică împotriva ofițerilor superiori și a generalilor care nu s-au ridicat la nivelul comandamentului vremii, nu au fost în mijlocul trupelor pe front, în fruntea subordonaților în luptă, incompetenți, nehotărâți, fricoși, depășiți de evenimente, slugarnici cu superiorii, ranchiunoși, nedrepti și duri cu subalternii.

⁴⁹ *Istoria militară a poporului român*, vol. V, 1878 - 1918, Editura Militară, București, 1988, pp. 665 - 683.

⁵⁰ Al. I. Lupașcu - Stejar, *op. cit.*, pp. 389 - 392.

⁵¹ *Ibidem*, p. 384.

⁵² *Ibidem*, pp. 392 - 394.

⁵³ *Ibidem*, pp. 394 - 414.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 414.

⁵⁵ Vezi și abordarea recentă a subiectului realizată de Gleen E. Torrey, *România în Primul Război Mondial*, Editura Meteor Publishers, 2018, București.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 407.

Autorul a folosit, la elaborarea cărții, documente din arhiva personală, arhivele de brigăzi, divizii, corpuri, armata I: ordine, solicitări - informații militare, propuneri de avansare în grad / decorare cu ordine și medalii, ordine de zi ale comandanților de regimente, brigăzi, divizii, corpuri, armata I, declarații ale martorilor la diverse evenimente militare, contribuții - broșuri ale unor generali referitoare la participarea unor mari unități la lupte în diferite faze ale războiului, schițe, desene, crochiuri.

Unele cărți - broșuri consultate conțin inexactități, datorită carenței informațiilor, lipsei autorilor din prima linie în timpul luptelor, observării indirecte a evenimentelor, aprecierilor subiective din rapoartele subordonaților raportori, dorinței de supra-licitare a propriilor merite și victorii de comandament și de minimalizare a reușitelor subalternilor incoizi:

- Aslan Mihai, general, *Memoriu asupra căderii capului de pod Turtucaia*, Iași, 1918⁵⁷;
- Aslan Mihai, general, *Răspuns Generalului Basarabescu*, în ziarul „Îndreptarea”, nr. 291 - 292, noiembrie 1919⁵⁸;
- Aslan Mihai, general, *Turtucaia - studiu strategic*, 1921⁵⁹;
- Basarabescu Ion, general, *Silistra - Turtucaia*, 1918⁶⁰;
- Basarabescu Ion, general, *Răspuns Generalului Aslan*, 1920⁶¹;
- Cihoski Henric, general, *Operațiunile diviziei a 10-a dela 24 Iulie la 5 August 1917*, 1919⁶²;
- Cihoski Henric, general, *Operațiunile diviziei a 10-a în ziua de 6 August 1917*, 1919⁶³;
- Găvănescul Constantin, general, *Războiul nostru pentru întregirea neamului (august 1916 - aprilie 1918). Epopeea română*, Iași, 1918⁶⁴;
- Popescu Ioan, general, *Dosarul Turtucaia*, 1919, în Arhiva Marelui Cartier General⁶⁵;
- Teodorescu Constantin, general, *Răspuns Generalului Aslan*, 1921⁶⁶;
- Toșeff Ștefan, general bulgar, „*Le désastre roumain à Toudrakan*”, în ziarul „*Echo de Bulgarie*”, nr. 1192 - 1193, septembrie 1917, Sofia⁶⁷;
- Țenescu Florea, colonel, *Bătălia dela Mărășești*, Iași, 1918⁶⁸.

⁵⁷ *Ibidem*, pp. 63, 73, 75, 79, 94, 97.

⁵⁸ *Ibidem*, pp. 63, 79, 103.

⁵⁹ *Ibidem*, pp. 63 - 66, 69, 71, 73 - 75, 77, 79, 93, 95, 97, 98, 101, 103, 106, 115.

⁶⁰ *Ibidem*, pp. 26, 64, 65, 99, 110, 113, 115.

⁶¹ *Ibidem*, pp. 97 - 99, 104, 105, 107, 109, 113, 115.

⁶² *Ibidem*, pp. 297, 303, 304, 312, 314, 322 - 324, 326, 331 - 333, 335, 336, 338, 339, 368.

⁶³ *Ibidem*, pp. 339 - 341, 345, 348, 349, 351 - 353, 355, 357 - 359, 367 - 371.

⁶⁴ *Ibidem*, pp. p. 280, 320, 330, 331, 369.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 89.

⁶⁶ *Ibidem*, pp. 90, 114.

⁶⁷ *Ibidem*, pp. 17, 76.

⁶⁸ *Ibidem*, pp. 320, 331, 365, 367, 373.

Stilul textului cărții este cel al unui autor ofițer superior educat, cu studii universitare, cu achiziții profesionale - științifice - culturale la nivel înalt, cu exprimări cazone, împletite uneori cu expresii literare de efect. Regele Ferdinand I⁶⁹ este descris în termeni elogioși, despre regina Maria⁷⁰ nu amintește nimic! Probabil nu a întâlnit-o în vârtoarea anilor de război.

Problema răspunderilor și a vinovățiilor de război a apărut după încheierea Păcii de la București (7 mai 1918), dezastruoasă pentru România limitată atunci doar la Moldova și Basarabia. Deși nu a fost contra-semnată de regele Ferdinand I, ratificată de Parlamentul de la Iași și aplicată concret, clasa politică românească conservatoare și societatea civilă a lansat public întrebarea: *cine a fost vinovat de dezastrul României din 1916 - 1918?* Răspunsul a fost: *Guvernul Ionel I.C. Brătianu și acoliții lui, civili și militari, la nivele I și II de conducere și comandă.* Fostul executiv liberal a fost trimis în judecată, fără o finalizare concretă a speței⁷¹. Dar s-a creat astfel o stare de spirit pentru formularea întrebărilor, identificarea vinovaților, aflarea răspunsurilor, trimiterea în judecată, condamnarea așteptată.

Acest spirit interogativ s-a extins și asupra armatei române, unui comandant (la nivel de regiment, brigadă, divizie, corp, armată) au fost acuzați de înfrângerile dezastruoase din august - decembrie 1916, de pierderea Olteniei, Munteniei, Dobrogei, capitalei București, de retragerea în Moldova. În consecință, începând cu vara anului 1918 au apărut replici scrise (*memorii, răspunsuri, studii strategice, operațiuni militare, dosare*) ale unor comandanți militari împotriva acuzațiilor formulate de societatea civilă sau chiar de alți ofițeri superiori / generali. Cartea colonelului Alexandru I. Lupașcu - Stejar promovează o atitudine polemică la adresa unor comandanți din eşaloanele I și II ale armatei române din perioada 1916 - 1918, care ofițeri și generali nu s-au ridicat, din diferite motive, pe care autorul le enumeră sau doar le sugerează, la înălțimea misiunii naționale cu un secol în urmă.

Keywords: *analysis book, Romanian National Completing War, 1916 - 1918, romanian sacrifices and heroes, romanian victories in 1917, the problem of romanian war responsibilities and guilts.*

⁶⁹ *Historia*, anul XVII, nr. 186, iulie 2018, *Regele Ferdinand*, București, 66 p.

⁷⁰ *Historia Special, Regina în război*, anul VII, nr. 23, iunie 2018, București, 66 p.; *Regina și frontal / The Queen and the Front*, coord.: Daniela Mihai, Anca Beatrice Todoreanu, editor Ioan Cristescu, Editura Muzeului Literaturii Române, București, 2017, 200 p.

⁷¹ Dorin Stănescu, "Procesul Guvernului Brătianu din vara anului 1918", în *Historia*, anul XVIII, nr. 198, iulie 2018, București, pp. 40 - 47.

**ROMANIAN NATIONAL COMPLETING WAR
SEEN BY THE COLONEL ALEXANDRU I. LUPAȘCU – STEJAR**

(Summary)

The colonel Alexandru I. Lupașcu - Stejar has analysed the few aspects of the Romanian National Completing War in his book *Din războiul României. Divizia a 9-a și regimentul 3 artilerie în Dobrogea - 1916. Divizia a 10-a și regimentul 3 artilerie la Mărășești - 1917. În lumina adevărului. Lucrare critică științifico - morală*, București, Tipografia Serviciului Geografic al Armatei, 1921, 415 p. (*From Romanian War. 9th Infantry Division and 3rd Artillery Regiment in Dobrudja - 1916. 10th Infantry Division and 3rd Artillery Regiment at Mărășești - 1917. In the light of true. Critical scientific - moral work*, Bucarest 1921, 415 p.).

The reminded romanian military units have crossed a fight lines in Dobrudja and in the South Moldavia in 1916 - 1917, with losses and victories. The author has criticized the military behaviour of a few romanian officers and generals in the battles against bulgar / german armies in Dobrudja / South Moldavia in 1916 - 1917. Also, colonel Lupașcu, war hero, has discussed the problem of romanian war responsibilities and guilts, in the military domain.